

PARCUL CONACULUI ION GHICA DIN GHERGANI

Alexandru MEXI

Abstract: Among the Romanian parks and gardens already listed as historic monuments is the park at Ion Ghica's manor in the village of Ghergani, near Bucharest. The built ensemble and the park have officially been recognized as having certain cultural and natural values, and were listed as both cultural and natural heritage sites since the middle of the twentieth century, but despite these facts, little is known about the aristocratic domain, but mostly about its park's history and evolution, built and natural components. This article therefore aims to contribute to the completion of specialized materials dedicated to Romanian cultural heritage, in general, to garden heritage and to the historic domain in the vicinity of Bucharest, in particular, emphasizing on the history and evolution of Ion Ghica's park and on the most important landscape components at Ghergani.

Keywords: Ghergani, Ion Ghica, cultural heritage, garden history, manor garden.

Introducere

Patrimoniul cultural imobil al României cuprinde numeroase parcuri și grădini istorice, parte parcuri publice municipale, iar parte grădini ale unor palate, castele, conace, curii sau mănăstiri.¹ În ciuda numărului destul de mare de spații verzi clasate deja în Lista Monumentelor Istorice sau care sunt susceptibile de clasare, puține s-au scris despre istoria, evoluția, caracterul sau

¹ Pentru mai multe detalii vezi Alexandru Mexi, *Monumente istorice, parcuri și grădini din România. Un scurt istoric de clasare în context național și european*, în „Revista Bibliotecii Academiei Române”, nr. 10, anul 5, 2020, p. 75-87.

despre valorile culturale care le definesc. Parcul conacului Ion Ghica din Ghergani reprezintă una dintre multele astfel de amenajări peisagere cu certe valori culturale, mult prea puțin cercetate până în prezent. Prezentul articol² se concentrează așadar asupra istoriei și evoluției grădinii private a conacului Ion Ghica din Ghergani,³ monument istoric de importanță națională și universală,⁴ completând bibliografia dedicată ansamblului nobiliar extraurban la modul general și parcului de plimbare în mod particular.

Referitor la ansamblul nobiliar extraurban de la Ghergani, trebuie punctat încă de la început faptul că există o diferență mare între informațiile documentelor istorice, deopotrivă textuale, iconografice și cartografice, care descriu construcțiile de pe domeniu, și între cele care prezintă parcul. O diferență similară poate fi observată și dacă analizăm cele câteva studii și cercetări referitoare la domeniul Ion Ghica de la Ghergani și la componentele sale.⁵ Acest lucru nu este însă întâmplător și nici singular. El se înscrie într-un fenomen național evidențiat încă din anii 1980 de Maria Paleologu:

² Autorul dorește să mulțumească doamnei Irina Ghica-Bossy, doamnei Adriana Stroe și domnului Aurelian Stroe, domnului Ovidiu Serghe pentru informațiile și documentația puse la dispoziție pentru elaborarea studiului.

³ Vezi și Alexandru Mexi (autor), Florentina Murea-Matache, Cornelia Bogdan și Miruna Petrică (colaboratori), *Memoriu justificativ necesar pentru obținerea avizului Ministerului Culturii în vederea realizării unor intervenții de curățare teren și defrișare vegetație spontană în parcul conacului Ion Ghica de la Ghergani, jud. Dâmbovița, monument istoric grupa valorică A, subcomponentă a „Ansamblului conacului Ion Ghica”* pentru care s-a obținut avizul Ministerului Culturii nr. 135/M/2021.

⁴ Ansamblul Conacului Ion Ghica din Ghergani este clasat monument istoric, grupa valorică A, de importanță națională și universală (cod Lista Monumentelor Istorice: DB-II-a-A-17516) și cuprinde 6 subcomponente clasate tot în grupa valorică A: conacul (cod: DB-II-m-A-17516.01), capela (cod: DB-II-m-A-17516.02), parcul (cod: DB-II-m-A-17516.03), zidul de incintă (cod: DB-II-m-A-17516.04), cavoul Irinei N. Ghica (cod: DB-II-m-A-17516.05) și cavoul aviatorului Ionel N. Ghica (cod: DB-II-m-A-17516.06).

⁵ Ruxandra Beldiman, *Domeniul lui Ion Ghica de la Ghergani*, București, Editura Istoria Artei, 2016, Adda Gheorghievici, *Capela Ghica din Ghergani. Arhitectură și probleme de restaurare*, în „Revista Monumentelor Istorice”, nr. 1/1992, p. 48-60, Radu S. Greceanu, *Capela Ghica din Ghergani. Istoric*, în „Revista Monumentelor Istorice”, nr. 1/1992, p. 40-47, Narcis Dorin Ion, *Reședințe și familii aristocrate din România*, București, Institutul Cultural Român, 2008, Nicolas Triboi, *Renovation du parc historique de Ghergani - note methodologique*, lucrare nepublicată; Adriana Stroe, *Studiu istoric. Conacul Ion Ghica din Ghergani, oraș Răcari, jud. Dâmbovița*, lucrare nepublicată.

„Puținele studii referitoare la «grădina istorică» românească sau mai bine spus la istoria grădinilor în România, înțelegă ca operă de artă și, totodată, monument și document de civilizație ce se cere ocrotit ca atare, deși incomplete sub aspectul documentării și interpretării, au avut, totuși, meritul de a atrage atenția asupra seriozității cu care trebuie tratată și la noi această problemă. O asemenea constatare ne îndeamnă, o dată în plus, să reclamăm necesitatea studierii artei grădinilor în contextul valorificărilor actuale ale patrimoniului cultural național.”⁶

Moșia de la Ghergani

Primele referințe bibliografice privitoare la un domeniu nobiliar extraurban la Ghergani datează de la finalul secolului al XVI-lea, începutul secolului al XVII-lea.⁷ Prima atestare documentară a unui conac în această localitate provine din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, construcția aparținându-i marelui ban Neagoe Săcuianu.⁸ Prin diata de la 12 februarie 1680, acesta lasă moștenire moșia fiicei Bălașa și ginerelui său, marele clucer Badea Bucșanu-Merișanu. În 1682 parte din moșie este vândută nepotului de soră al lui Badea Bucșanu, moșia fiind ulterior „stăpânită timp de mai multe decenii de familiile Văcărescu și Bucșanu.”⁹ După mai multe decenii în care moșia a fost fragmentată și a aparținut mai multor proprietari de seamă, aceasta este reîntregită prin achiziții în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și rămâne mai apoi în stăpânirea familiei Ghica¹⁰ până la naționalizarea din anul 1949.¹¹ În ianuarie 2009, o parte din domeniul istoric este retrocedată de Irina Bossy-Ghica, descendentă directă a lui Niculae Ghica, fiul lui Ion Ghica și moștenitorul acestuia din urmă, iar mai apoi este donată Asociației Domeniului Ion Ghica Ghergani.

Conacul și capela de curte

⁶ Maria Paleologu, *Câteva observații cu privire la ocrotirea și valorificarea grădinilor istorice*, în „Revista Monumentelor și Muzeelor”, nr. 4/1992, p. 74-75.

⁷ Pentru mai multe informații vezi Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 11.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Idem*, p. 11-13.

¹⁰ Pentru mai multe informații referitoare la proprietari și la trupurile de moșie deținute în secolele XVI-XVIII, vezi *idem* și Greceanu, *op. cit.*, p. 40.

¹¹ ANR Dâmbovița, fond Reforma Agrară, dosar 376/1949, fila 92, citat și în Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 15.

Conform arhitectului Corneliu Ionescu, citat de Ruxanda Beldiman,¹² la Ghergani au existat șase generații de conace, primul dintre acestea fiind construit la finele secolului al XVI-lea.¹³ Probabil cel mai cunoscut a fost însă cel realizat în timpul vieții lui Ion Ghica. Acesta a fost construit în două etape, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, inițial prin colaborarea cu arhitectul Dimitrie Berindei, iar ulterior decesei acestuia, cu tânărul arhitect George Mandrea.¹⁴ Concomitent cu lucrările la conac, „în spiritul tradiției privitoare la reședința aristocrată”, așa cum punctează cercetătoarea Ruxanda Beldiman,¹⁵ au fost efectuate și lucrări de construcție a unei capele de curte. Acestea au început în jurul anului 1869 și s-au încheiat în jurul anului 1896.¹⁶

În 1920, ca urmare a pagubelor produse de ocupația germană, Niculae Ghica, fiul lui Ion Ghica, va efectua lucrări de consolidare și va modifica aspectul fațadei conacului.¹⁷ Modificări majore vor fi operate însă și după cutremurul din anul 1940, atunci când etajul clădirii s-a prăbușit. În 1949, descendenții lui Ion Ghica vor fi evacuați, domeniul va fi naționalizat, iar clădirea va fi transformată în spital. În 1953, conacul va fi declarat monument istoric, iar în 1965, se va emite un aviz favorabil pentru „reparații capitale la pavilionul administrativ (n.n. conacul) din complexul spitalului de copii din comuna Ghergani.”¹⁸ Un an mai târziu, în 1966, în urma unei sesizări primite de la Nathalia Th. Balș, descendentă a lui Ion Ghica, Direcția Monumentelor Istorice va solicita Sfatului Popular să restaureze capela din parc, construcție aflată la acel moment într-o stare avansată de degradare.¹⁹ În 1972, o comisie de specialiști va efectua o cercetare pe teren și va raporta că „monumentul (n.n. capela) a fost reparat de Consiliul Județean pentru cultură și educație socialistă Dâmbovița în primăvara acestui an cu prilejul comemorării scriitorul(ui) I. Ghica.”²⁰ La scurtă vreme după retrocedarea din anul 2009 vor începe lucrările

¹² Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 31.

¹³ Pentru mai multe informații vezi Beldiman, *op. cit.* și ANR, fond Ministerul Justiției-Testamente, d. 4867/1943.

¹⁴ Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 31-35.

¹⁵ *Ibidem*, p. 59.

¹⁶ Pentru mai multe informații vezi Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, Greceanu, *op. cit.*, și Gheorghievici, *op. cit.*

¹⁷ Beldiman, *op. cit.*, p. 37

¹⁸ Arhiva INP, dosar 4977, f. 13.

¹⁹ *Ibidem*, f. 11.

²⁰ *Ibidem*, f. 7.

de restaurare a capelei și de refacere a conacului, după planurile arhitectului Șerban Sturduza.

Istoria și evoluția parcului

Acest capitol va fi împărțit în trei secțiuni, prezentându-se istoricul parcului în relație cu Codrii Vlăsiei, evoluția suprafeței amenajate ca spațiu de plimbare și istoria componentelor construite și plantate din această grădină de conac.

Parcul domeniului și Codrii Vlăsiei

Deși în unele surse²¹ se afirmă faptul că fondul vegetal al parcului ar fi fost format dintr-o vegetație multiseculară din vechiul Codru al Vlăsiei, această ipoteză a fost infirmată prin ultimele cercetări. În primul rând, principala componentă vegetală a parcului istoric, respectiv renumitul „Stejar din Ghergani”, prăbușit în urma unei furtuni din luna august 1956,²² nu avea forma specifică de creștere pentru un stejar de pădure²³ și, totodată, era reprezentat de un exemplar de *Quercus rubra* (stejar roșu american),²⁴ specie exotică aclimatizată în Europa în secolul al XVIII-lea²⁵ și folosită în spațiul românesc sud-carpatic îndeosebi spre sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX. În al doilea rând, din punct de vedere al compoziției arboricole, Codrii Vlăsiei erau formați în mod special din exemplare de stejar din speciile *Quercus robur* (stejar pedunculat) și *Quercus cerris* (cer),²⁶ în imaginile de epocă ce surprind acest parc fiind identificate doar câteva posibile exemplare, toate

²¹ Vezi Nicolas Triboi, citat de Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 73.

²² Arhiva INP, dosar 4979, f. 1.

²³ Explicitare: Forma de creștere a arborilor este puternic influențată de cantitatea de lumină ce poate fi absorbită de volumul foliar (de coroană). Ca atare, în condiții de luminozitate redusă (ex. păduri), arborii, iar în acest caz particular, stejarii, vor avea o formă de creștere specifică: trunchi înalt și subțire, coroană de mici dimensiuni și cu un punct de inserție la mare distanță față de sol. În ceea ce privește aceiași arbori, în condiții de lumină propice, vor avea un trunchi scurt și gros capabil să susțină o coroană de mari dimensiuni și care se află la înălțime mică față de sol.

²⁴ Vezi Arhiva INP, dosar 4979, f. 2., ANR Buzău - arhiva Ghica Topliceni.

²⁵ Penelope Hobhouse, *Plants in Garden History. An Illustrated History of Plants and Their Influence on Garden Styles – from Ancient Egypt to the Present Day*, Londra, Pavilion Books, 1997.

²⁶ Nicolae Doniță, *Pădurile din Câmpia Vlăsiei din punct de vedere tipologic*, în „Revista Pădurilor”, nr. 5, anul 126, 2011, p. 17-20.

relativ tinere și nicidecum seculare, din aceste două specii. În al treilea rând, reprezentarea de pe „Harta Szathmári” din 1864 prezintă un spațiu verde amenajat/cultivat tangent la o pădure, fapt ce indică că numai o parte din parcul istoric s-a suprapus/s-ar fi putut suprapune peste fondul forestier. Precizăm că aceste concluzii contrazic unele documentații²⁷ care suprapuneau parcul unui mic fragment de pădure din actuala localitate Mavrodin, identificată greșit sub numele de „Ghergani” pe harta din 1864.

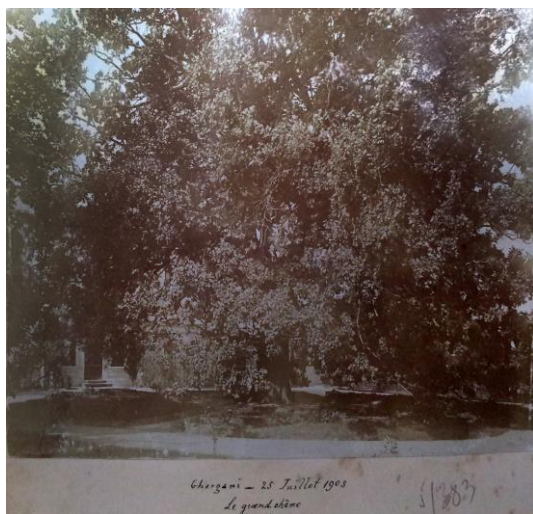

Foto 1. Stejarul secular de la Ghergani, 1903, ANR Buzău.

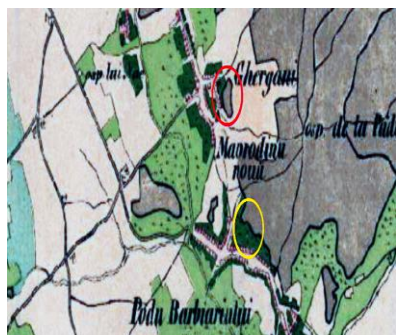

Foto 2. Fragment din „Harta Szathmári”, 1864.

Dată fiind eroarea de identificare a celor două localități pe harta Szathmári (Ghergani la nord și Mavrodin Nou la sud), unii cercetători au considerat că fragmentul de pădure marcat cu cerc roșu este inclusă parcului istoric al domeniului Ion Ghica. În realitate, parcul se suprapunea zonei marcate, orientativ, cu cerc galben. Se poate observa, deci, faptul că acesta, indiferent de dimensiunile reale, era fie tangent, fie aparținea parțial fondului forestier.

²⁷ Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 29.

În concluzie, niciun document descoperit până la acest moment și elaborat înainte de secolul al XIX-lea nu oferă suficiente date concrete despre o posibilă suprapunere a unei amenajări peisagere de pe moșia studiată și a unui fond forestier aparținând vechilor Codrii ai Vlăsiei. În ceea ce privește documentația primară, de secol XIX-XX, aceasta indică faptul că parcul nu s-ar fi putut suprapune decât eventual parțial pădurii. Cu toate acestea, așa cum s-a arătat anterior, se pare că parcul de secol XIX nu a preluat prea multe din compoziția vegetală specifică Codrilor Vlăsiei, fotografiile de epocă indicând mai degrabă o compoziție vegetală plantată, decât una mixtă formată din reminiscențe ale unui fond forestier completat de arbori și arbuști plantați. Totodată, marele Stejar despre care se credea că era un arbore păstrat din Codrii Vlăsiei era reprezentat de un exemplar dintr-o specie exotică și nu avea forma specifică de creștere pentru un arbore de pădure.

Suprafața parcului

În ceea ce privește suprafața parcului, documentația de epocă și ultimele cercetări prezintă valori diferite care variază de la 10 ha la cca 40 ha. Filtrând informațiile aflăm la o primă vedere faptul că, în momentul în care Ion Ghica moștenea domeniul (1841), parcul se întindea pe o suprafață de aproximativ 27 de hectare, în vecinătatea pârâului Ilfovăț.²⁸ În iulie 1937, deducem din testamentul lui Niculae Ghica că suprafața parcului era cel mai probabil de cca 18,4 ha.²⁹ Mai târziu, din motive neelucidate la acest moment, suprafața parcului s-a redus din nou, astfel încât în 1992 aflăm că amenajarea peisageră se întindea pe o suprafață de 15 ha.³⁰ În prezent, 12 ha din parcul-

²⁸ Vezi și Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 73.

²⁹ „[...] Din moșia Ghergani (Dâmbovița) cu casele, grădina, parcul, ecaretele, moara, hanul, și câte-va locuri, din care două cu case în comuna Ghergani. Toată această moșie este în întindere totală de 603 hectare 3000 m.p., din care 349 hectare 5000 m.p. pământ cultivabil, 235 hectare 4000 m.p. pădure și 18 hectare 4000 m.p. diferite locuri [...]” (ANR, fond Ministerul Justiției-Testamente, d. 4867/1943).

³⁰ „În baza ridicării topografice a ansamblului parcului de peste 15 ha, care s-a asigurat prin grija Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, proiectantul a propus câteva posibilități de valorificare, prin crearea în incinta parcului, pe cca 8 ha, a unui centru cultural turistic cuprinzând: [...] 3. Asanarea parcului - redarea aspectului peisagistic (în baza unor planuri existente din sec. XIX) și prevederea unor funcțiuni de agrement turistic, odihnă activă, eventual un mic centru de sănătate, cură de teren, terenuri de tenis, etc.” (Gheorghievici, *op. cit.*, p. 60).

monument istoric se află în proprietatea Asociației Domeniului Ion Ghica Ghergani.

O posibilă explicație a multiplelor diferențe în ceea ce privește suprafața parcului poate fi reprezentată de faptul că acesta, spre deosebire de majoritatea multor alte parcuri de castele și conace, nu era îngrădit și, aflându-se în centrul moșiei, putem presupune că amenajarea peisageră fie a crescut sau s-a micșorat de-a lungul timpului în detrimentul sau în favoarea terenurilor agricole, adiacente, ale domeniului. O analiză amănunțită privitoare la evoluția efectivă a suprafeței amenajate ca parc de conac este necesară, însă ea nu face obiectul acestui material.

Foto 3. Conacul Ion Ghica și parte din parcul istoric văzute dinspre nord-vest, nedatat, cca 1900, ANR Buzău.

Evoluția amenajărilor din parc

Nu cunoaștem informații referitoare la imaginea parcului de dinainte de intervențiile de amenajare realizate ulterior moștenirii domeniului de către Ion Ghica în 1841, însă fotografiile surprinse în perioada dintre cca 1850-1920 prezintă o compoziție vegetală bogată și matură, semn al unor amenajări mai vechi. Totodată, deși în acest moment este imposibil de evaluat vârsta faimosului „Stejar din Ghergani” - reper istoric al parcului, este foarte posibil ca acesta să fi fost plantat pe la începutul secolului al XIX-lea, fapt ce ar presupune că acest exemplar de stejar roșu american era dintre primele plantate, sau poate chiar primul plantat, în spațiul românesc de la sud de Carpați. Cu siguranță, dată fiind forma și dimensiunea coroanei, înălțimea mică a trunchiului și punctul de inserție al coroanei (la mică înălțime față de colet/sol) acesta a fost plantat (cu siguranță nu a răsărit spontan/natural!) într-un spațiu deschis care i-a permis o

astfel de dezvoltare. Totodată, este foarte puțin probabil ca acesta să fi fost plantat mai devreme de începutul secolului al XIX-lea, deoarece această specie de stejar, respectiv *Quercus rubra* (stejar roșu american) era destul de rar folosită chiar și în Europa și pentru că, dată fiind forma de creștere, trunchiul este posibil să se fi îngroșat destul de rapid și în mod natural pentru a putea susține o coroană de dimensiuni din ce în ce mai mari.

Foto 4. Stejarul Ion Ghica din Ghergani, iunie 1897.
Specia, dimensiunea coroanei, înălțimea trunchiului și punctul
de inserție al coroanei stau mărturie a unui arbore plantat, ANR Buzău.

Așa cum afirmă și cercetătoarea Ruxanda Beldiman, „[...] nu se cunoaște dacă Ion Ghica a angajat un arhitect peisagist (n.n. grădinar sau grădinar peisagist)³¹, dar cu siguranță a imaginat el însuși proiectul acestei

³¹ Profesia de arhitect peisagist a apărut în spațiul american în 1899-1900 la Boston. În Europa, primele cursuri de arhitectura peisajului au avut loc abia în 1919 în Norvegia, iar în România profesia a apărut oficial abia în anul 2014, prima școală de peisagistică deschizându-se în 1998, la București. Pe cale de consecință, nu putem discuta despre „arhitecți peisagiști / peisagiști” în secolul al XIX-lea, specialiștii implicați în amenajarea de parcuri publice sau grădini private fiind fie arhitecți, fie grădinari, fie grădinari-peisagiști.

amenajări peisagere.”³² Deși nu a fost descoperit nici un plan de amenajare, fotografiile realizate la cumpăna dintre secolele XIX-XX prezintă o amenajare simplă, dificil de încadrat într-un stil sau specific peisager. Se pot observa câteva alei, în debleu, cu pietriș stabilizat, care fac legătura între conac și capelă sau care se desfășoară de jur-împrejurul Stejarului; câteva zone cu flori atât sub Stejar, cât și în imediata sa vecinătate, o mică colecție de exemplare exotice de bananier și de palmier între Stejar și conac, un rabat de trandafiri altoiți pe trunchi (trandafiri „pe picior”) în dreptul fațadei de vest a conacului etc.

În ceea ce privește zonele înierbate (peluzele), documentația vizuală este dublată de câteva descrieri textuale, dintre care una aparținându-i chiar lui Ion Ghica: „(1867) Am găsit grădina noastră, mai frumoasă. Ploaia a făcut iarba foarte frumoasă, tot atât de frumoasă precum cele mai frumoase covoare verzi de la Windsor Castle. Florile sunt pline de culori și petuniile răspândesc un parfum atât de puternic (sic!) încât seara trebuie să stai departe de ele.”³³

În ceea ce privește vegetația arboricolă, aceleași imagini istorice prezintă o colecție destul de mare de arbori din care se remarcă în primul rând castanii și molizii, dar în care regăsim tei, mesteceni, molizi argintii, salcâmi, salcâmi japonezi, frasini și chiar platani. Amplasarea arborilor în parc indică, cu certitudine, o intenție de amenajare, iar dimensiunile acestor plante lemnoase atestă faptul că cel puțin o parte dintre arbori au fost plantați în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dintre cele mai importante compoziții vegetale realizate cu arbori menționăm aliniamentele de pe axul central (cu arțari),³⁴ aliniamentul de castani din spatele capelei, faimosul aliniament de glădițe, grupurile mixte de arbori aflați între conac și capelă, marele Stejar sub coroana căruia se lua câteodată masa.³⁵

Referindu-ne la Alea de Glădițe (*Gleditsia triacanthos* - glădiță, roșcov) care făcea legătura între conac și gară, putem aprecia că aliniamentul a fost plantat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cu siguranță acesta nu este

³² Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 73.

³³ Ruxandra Beldiman, *op. cit.*, p. 74.

³⁴ *Ibidem*, p. 75

³⁵ „Ți-aduci tu aminte de un stejar stufos din grădină? Lângă tulpina celui arbore așezasem sofrageria. [...] numai așa am putut urma a ne folosi de umbra și de răcoarea bătrânului stejar.” (Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, București, Humanitas, 2004, p. 191-192).

cel mai vechi element de plantație al parcului³⁶, însă este, cu adevărat, un aliniament foarte rar în spațiul românesc.³⁷ Raritatea unor astfel de plantații de aliniament de glădiță este argumentată în primul rând prin specificul arborelui și ramurilor sale - ramuri cu spini trifurcați, de mari dimensiuni, periculoase în caz de rupere și prăbușire. În al doilea rând, aliniamentele din parcuri și grădini erau plantate, în general, cu arbori floriferi și/sau arbori cu umbră deasă (ex. castani, tei, stejar etc.), caractere nespecifice glădiței.³⁸

Foto 5. Alei cu pietriș, în debleu, și compoziție vegetală arboricolă mixtă în fundal (castani, molizi, tei etc.), mai-iunie 1913, ANR Buzău.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Pentru mai multe informații despre specificul amenajării grădinilor în secolul al XIX-lea și despre caracteristicile vegetației vezi (selecție): Adolphe Alphand, *Parcs. Jardins. Promenades. Étude historique – principes de la composition des jardins-plantations, décoration pittoresque et artistique des parcs et jardins publics; traité pratique et didactique*, Paris, J. Rothschild, 1886; Édouard André, *L'art des jardins – Traité général de la composition des parcs et jardins*, Paris, Masson, 1879; Michel Conan, *Dictionnaire historique de l'art des jardins*, Paris, Hazan, 1996; Philip de Bay, James Bolton, *Garden mania*, Londra și New York, Thames & Hudson, 2000; Hobhouse, *op. cit.*; Ana Felicia Iliescu, *Arhitectură peisageră*, București, Ceres, 2008; Ana Felicia Iliescu, *Istoria Artei Grădinilor*, București, Ceres, 2014; Humphry Repton, *The Theory and Practice of Landscape Gardening*, 1816; William Robinson, *Parks, Promenades and Gardens of Paris. Described and considered in relation to the wants of our own cities and of public and private gardens*, Savill, Edwards and Co. Printers, 1869; Patrick Taylor (ed.), *The Oxford Companion to the Garden*, New York, Oxford University Press, 2006; N. Vergnaud, *L'art de créer les jardins*, Paris, Roret, Thierry frères, 1835 și altele.

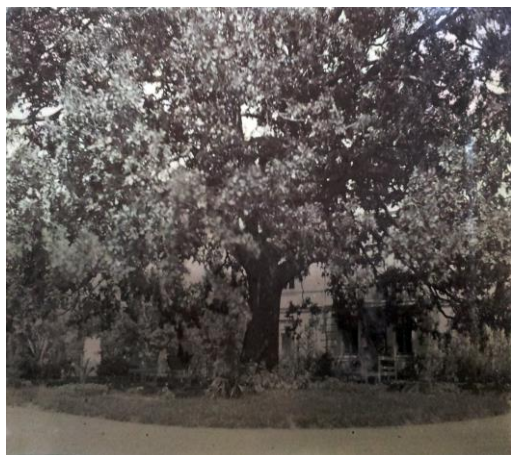

Foto 6. Compoziții florale mixte, cu specii autohtone și exotice (ex. 2 bananieri în colțul din stânga-jos, sub coroana Stejarului), 1897, ANR Buzău.

Foto 7. Compoziții florale mixte, cu specii autohtone și exotice (ex. palmier - în container), sub coroana Stejarului, 1897, ANR Buzău.

Foto 8. Salcâm (stânga) și platan (dreapta) în dreptul capelei, octombrie 1900, ANR Buzău.

Foto 9. Aliniamentul de glădițe, cca 1900. Se observă dimensiunile reduse ale arborilor, fapt ce indică o vârstă relativ fragedă (cca 15-20 de ani) a glădițelor. Totodată, se poate identifica un fragment dintr-un sistem de alei de plimbare prin și pe lângă parc, ANR Buzău.

Spre finalul secolului al XIX-lea a fost elaborat un „Plan al moșiei Ghergani (1896-1897)”, în care sunt marcate, printre altele, curtea boierească cu parcul și „curtea administrației.” Din nefericire însă, exceptând marcarea axului central și o parte din limitele parcului, planul moșiei nu oferă alte detalii relevante privitoare la amenajarea efectivă și, totodată, nu identifică toate construcțiile de pe domeniu (ex. capela).

După naționalizarea domeniului (1949) nu au mai fost identificate documentații scrise, cartografice sau iconografice care să prezinte noi amenajări în parc. Aflăm însă din arhiva Institutului Național al Patrimoniului că în 1954 „atât parcul, cât și construcțiile din cadrul parcului, clădirea spitalului și capela sunt declarate: parcul - monument al naturii, iar construcțiile - monumente istorice de arhitectură, cuprinse în lista nr. 2 a C. A. C. Dir. Generală a Monumentelor Istorice HCM nr. 2447/1953 [...]”³⁹ și că „în urma unei vizite a arhitectului șef al Regiunii București, au fost constatate defrișări în parc, activitate interzisă conform HCM 114/1954.”⁴⁰ Doi ani mai târziu, în urma unei furtuni de vară, Stejarul se prăbușește, iar comunitatea locală propune „să se puie pe stejar o placă comemorativă, iar casa să fie destinată unui muzeu de artă populară.”⁴¹ În 1958 aflăm din ziarul *România Liberă* că „Din stejarul de la Ghergani (consemnat de Academia RPR „Stejarul lui Ion Ghica”) vechi monument viu din țara noastră, a mai rămas, datorită unei furtuni, doar o buturugă. Ocolul Silvic Răcari care l-a valorificat material are datoria să-l împrejmuiască cel puțin și să consemneze printr-o placă amintirile istorice de care el este legat.”⁴² Precizăm că, în ciuda avizului favorabil, nu cunoaștem informații despre amplasarea unei astfel de plăci comemorative. În 1961, la mai bine de 10 ani de la naționalizare, aflăm din documentația de arhivă faptul că „parcul are o plantație bogată, însă lăsată în paragină”⁴³ sau că „ea (n.n. capela) se află în fundul parcului, azi sălbăticit ca o pădurice și exploatat de Sfatul Popular când are nevoie de lemne de foc (!)”⁴⁴ Trei ani mai târziu situația

³⁹ Arhiva INP, dosar 4977, f. 57.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Idem*, dosar 4979, f. 2.

⁴² *Idem*, dosar 4947, f. 6.

⁴³ *Ibidem*, f. 52 (verso).

⁴⁴ *Ibidem*, f. 53.

rămâne aceeași, însă se avizează favorabil construcția unei spălătorii cu magazie și garaj la spitalul din Ghergani, motivându-se astfel: „Ținând seama că aceste lucrări nu numai că nu vor dăuna aspectului incintei spitalului care este monument istoric, ci că vor duce la dispariția unor improvizații care strică aspectul parcului.”⁴⁵

Exceptând informațiile din paragraful anterior, singurele descoperite și care fac referire la parcul conacului Ion Ghica în perioada comunistă, în baza cercetărilor *in situ* se pot observa unele intervenții antropice în parc, cele mai importante fiind betonarea aleii principale și refacerea parțială a plantației de aliniament de pe axul central, precum și betonarea aleii care duce spre capelă.

După Revoluția din 1989 și până la momentul retrocedării conacului nu cunoaștem prea multe informații despre alte intervenții în parc. Exceptând o serie de plantații perimetrale - astăzi dispărute - și de intervenții efemere de landart, cel mai probabil nu au mai fost executate și alte lucrări semnificative. Cunoaștem însă că, în urma unei furtuni puternice iscate la puțin timp după retrocedare, au fost doborâți de vânt mai mulți arbori din parc, majoritatea de pe axul central și din vecinătatea acestuia.

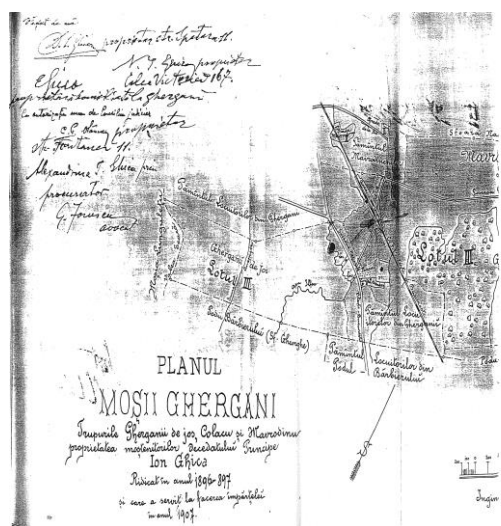

Foto 10. Planul Moșiei Ghergani, 1896-1897, ANR Buzău.

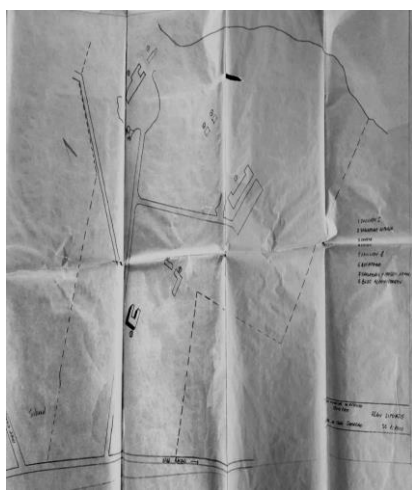

Foto 11. Plan de situație cu zona prevăzută pentru construcția magaziei și a garajului, 1964, Arhiva INP.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 53.

Foto 12. O parte din aleile parcului, betonate spre finalul epocii comuniste, *Arhiva Alexandru Mexi.*

Concluzii

Parcul conacului Ion Ghica reprezintă o subcomponentă indisociabilă ansamblului-monument istoric de la Ghergani. Cu toate acestea, istoria acestei grădini nu a fost atent cercetată până acum, despre evoluția ei, despre limitele și suprafețele din prezent și din epocile trecute, despre componentele sale construite și plantate cunoscându-se prea puține. Imobil-monument istoric cu certe valori culturale, dar și naturale, am descoperit că parcul a fost amenajat în etape, cea mai importantă fiind în timpul vieții lui Ion Ghica, și că a suferit de-a lungul anilor mai multe transformări ce au constat atât în modificări ale perimetrului și ale suprafeței amenajate ca spațiu exterior de preumblare, cât și în modificări ale structurii și compoziției peisagere (construite și plantate). Totodată, deși s-a crezut mult timp că parcul s-a suprapus și a păstrat o parte din fondul forestier din vechii Codrii ai Vlăsiei, niciun document sau analiză de teren nu a confirmat această ipoteză, cele mai multe dovezi conducând la ideea că vegetația din acest parc a fost, în cea mai mare parte, plantată în diferite perioade de timp. Așa cum am văzut, nici măcar emblema verde a acestui parc,

faimosul „Stejar de la Ghergani” nu reprezenta o reminiscență a Codrilor Vlăsiei, ci era un exemplar exotic plantat cândva înainte de moștenirea domeniului de către Ion Ghica. Totodată, ulterior naționalizării din anul 1949, întregul domeniu și poate, mai cu seamă, parcul, au intrat, la fel ca multe alte domenii nobiliare din toată țara, într-o perioadă de declin, traseele fiind betonate, vegetația neîngrijită și chiar defrișată pentru lemne de foc etc. Se întâmplă așadar ca astăzi parcul să necesite lucrări importante de gestionare a vegetației arboricole, de conservare și restaurare peisageră în vederea prezervării atât a monumentului în sine, cât și a monumentului peisager în relație cu întregul ansamblu istoric nobiliar extraurban de la Ghergani. Până la elaborarea unor astfel de documentații și inițierea unor astfel de lucrări sunt însă necesare înțelegerea mai aprofundată a parcului și a tuturor componentelor sale prin mai multe cercetări specifice de teren și elaborarea, de către un colectiv interdisciplinar de specialiști, a unei documentații complexe constând într-un plan multianual de gestiune și management a acestui parc-monument istoric de importanță națională și universală.

Alexandru MEXI,
Universitatea din București,
Școala Doctorală „Spațiu. Imagine. Text. Teritoriu”